

Український нарід

і його
непрошені опікуни

Написав

Іван П. Бурштинський

Берлін 1915.

Український нарід

і його

непрошені опікуни

Написав

Іван П. Бурштинський

Берлін 1915.

Чесна людина про чесне гадає, і
твердо стоїть при всьому, що чесне.

Ісаїя, гол. 32, 8.

Но як далеко небо від землі, так
далеко дорога моя від доріг ваших, і
думки ваші від думки моєї.

Ісаїя, гол. 55, 9.

Реформовані Василяни видають в Загребі
„Місіонара“ на українській мові, під апро-
батою Дионізія Еппа, адмін. еп. В 3-му числі
с. р. знаходиться передова стаття: „За що терпи-
мо?“ — стаття по змісту достойна, щоб освітити
її і задержати в пам'яті.

„Боже! Боже! — за щож Ти нас покарав?“ —
так лементує Місіонар — „За що відобрав Ти нам
все, що нам було наймиліїше въ світі, вітчину,
родину, — за що россилав Ти нас по світі на
ласку і неласку чужих людей!“

„Чому оно так, чому нас така доля спіткала?
Чи Бог відрікся нас, чи перестав бути нашим Віт-
цем, чи пресв. Серце Ісуса вже не має мило-
сердя для нас? Ні, так не є. Ані Бог не відрікся
нас, ані Їго милосердіє над нами не скінчилось.
Він післав нам лиш кару, і то кару справедливу.
На свою долю ми вповні заслужили.“

„Огляньмо ся лиш назад себе, придивім ся житю нашого народа, особливо в останніх роках. Що зробили ми доброго для Бога, для св. католицької церкви, чим могли б ми здіяти собі Божу прихильність? **Майже нічого.** Головною ціхою українсько-руського народа була **політика зі всіма своїми злими наслідками.**“ Далше мова про партії, що себе поборювали.

„На політичному полі працювали ми багато. То правда. Але що з того ми скористали? Яка слава Божа вийшла з тої праці? А прецінь шуканє слави Божої, то перший обовязок кожного християнина. Закладали ми читальні, закладали січні, творили різні товариства, та який з них хосен? Чи почули ми в своїх читальнях за Бога і Єго науку? Чи бачили ми там много релігійних книжок або часописей? Противно, як часто читальняні полиці були заповнені всякого рода книжками і часописями впрост ворожими для релігії і церкви і т. д.“

„І дійшло до того, що ціла майже наша інтелігенция, котра держала провід у народі, **стратила віру, стратила пошановок Божого закону і за собою потягнула і велику часть селян и міщан.** Такого обяву, де би троха не ціла інтелігенция була безвірна, де би її праця побільшій части стреміла до того, аби нарід зробити що найменше обоятним зглядом віри, не знайдемо ні в однім народі. Такий наш був корм духовний, такі були наші проводирі — а який сам нарід?“

„Мусимо сказати, що і відносини простого народу до Бога і Церкви були лиш зверхні и то

холодні. Виправді ми по більшій частині сновняли свої зверхні обовязки зглядом Бога, ходили до Церкви, відмовляли молитви, постили і т. п., але і на тім кінчилась наша релігійність. Але за то не було у нас щирого поважання для Божих законів, правдивого внутрішнього життя християнського, одушевлення для Божої справи, як бачимо на пр. у Німців (у протестантів!). В нас не могла розвинутися католицька преса, в нас жадна справа Божя не могла найти голосного відгону — ми на то були байдужні, обоятні.“

„Із трийцять мільонового народу ми лише одні галицькі Українці, посідали правдиве сьвітло католицької віри. Тим сьвітлом мали ми з Божої волі просьвітити і наших заблуканих братів: приміром свого життя мали ми їм показати, що значить правдива католицька віра, як вона стоїть много висше від поверховної безсильної схизми. Господь того хотів, задля того і заховав нас в тій сьв. католицькій вірі. А ми? Замість цілим серцем ту сьв. католицьку віру полюбити, замість над все її цінити, звертали свої очі за єгипетскою цибулею — за схизмою. Не всі, правда, не всі, але многі. Кілько з наших людей читало і предплачувало часописи та книжки схизматичкі, які безнастанно поганили нашу католицьку Церков. Кілько людей громадно брало участь в почаївскім паломництві, і продавали як Юда Христа — а за другі річі і не говорім. Покаймося отже і т. д.“

*

*

Коли хто каже: Що любить Бога, і
брата свого ненавидить, тосе брехня.

Іоанн I. Гол. 4, 20.

Про реформованих Василянців, що під проводом Єзуїтів мають слідом йти за сьв. Йосафатом — Кунцевичом, розпинались свого часу Русланівці, величаючи тую братию, що вони „багацько добра“ для українського народу роблять“. Тепер вилізло шило з мішка, і ми бачимо ясно якого добра тая братія і їх учителі народови баяжають.

За отвертість ми дуже вдячні і відповідаємо отвертим щирим словом. По думці Місіонара, — отже й братії, хоч може й не всієї, — не треба українському народови політики, не треба товариств і січей, бо яка слава Божа вийшла з тої праці? — Не треба і читалень і книжок, хіба „релігійних“ про Бога та католицьку церкву, розумієся таких як Місіонар! — Нарід наш ще мало ходив до церкви, ще мало молився, ще мало постив! . . . А тії гимназії, що їх за вдовині лепти народа сьвітська інтелігенція і сьвященники-патріоти закладали, тії інститути, зарібкові товариства, каси, кредитові союзи, вся праця інтелігенції в парляменті і софмі, тая праця в наукових товариствах і в редакціях преси, в партийних клубах і на вічах, все те нінащо не придалось, бо не вийшла з тої праці слава Божа! Місіонар картає інтелігенцію за „невірство“ і за „непошановок законів Божих“, і кличе весь український нарід до покаяння за всі гріхи свої!

На те скажемо Місіонарови і Василянській та Єзуїтській братії ось що: Культурна праця та

освіта народа се займище, на котрому Єзуїти нічого доброго українському народови не зробили, ні в минувших, ні за наших часів. Їх праці треба в першій мірі приписати, що українські магнати і шляхта від народа свого відчужились і **спольщились**. Королівськими привілеями, гонорами та підшептами і інтригами заманили Єзуїти руських магнатів і шляхту до римо-католицьких костелів, а потім вони і свого народа відцурались.

А як Єзуїти для **простого** народа працювати, про те осталась в історичних документах **крівава пам'ять**, що зовсім не причинилась для слави Божої!

Щоб не бути пустомовними, наведемо тільки один доказ правди з історії українського народа, лист благородного українського магната, польского канцлера, **Лева Сопіги***) до Полоцького митрополита **Кунцевича**, тепер єв. **Йосафата**, патрона, котрого слідами ведуть сліпуючі сліпих, Єзуїти Василянів. Не будемо наводити цілого довгого листа. Вистане кілька уступів. Канцлер писав до митрополита:

„Ви пишете про навертання: відпавших від віри і так дальше. Читайте Ви писання про життя побожних єпископів, читайте книги єв. Хризостома. Ви не знайдете і там ні нарікання, ні протестів, ні сліду процесів, ні доносів, ні переслухування свідків, ні жалоб перед судами в Антиохії, або в Константинополі задля потерпівшого гонення, задля

*) Лист знаходиться у „Споминах про Куліша і Ганну Барвінок“, що надруковані в додатку до книжочки: „Нові і перемінні зв'язки“. Написав проф. Др. Іван Шульц, Відень 1905.

позбавлення людей урядових місць, або задля покарання священників смертю. А як у вас? У краєвих судах, в магістратах, трибуналах, ратушах, єпископських канцеляриях, всюди безліч жалоб і протестів. Такими вчинками не тільки не обезпечите унії, ні, Ви розірвете і останнє пасмо любови між людьми в громаді і наповните сваркою і ненавистю всі суди і сойми“.

„Ви кажете, що маєте право віднавших унітів топити, стинати і так далше, а Євангелиє Боже строго забороняє пімсту. Се і про Вас сказано. Ви кажете, що на соймах шkodливі голоси підносять ся, не тільки проти унії, але й проти всього правовірного римо-католицького клєру. Хто ж винен тому? Сама унія!“

„Коли ж Ви робите людям насиллє їх совісті, коли замикаєте церкви, щоби люди, якъ безвірні, гинули без служби Божої, без християнських ритуалів і тайн, коли надуживаєте королївську ласку і муніфіценцію, то робите все те не питавши нас. Коли ж ходить о те, щоби притлумити ворохобню народа, що постала в наслідок Вашого нерозуму, то жадаєте нашої оборони! Тому то й думає: противна сторона, що ми змовились з Вами, щоб насилувати сумлїннє людей, та непокоїти їх, чого однакож ніколи не було. Вдовольняйтесь тим, що ми живемо в унії з Вами. Держіть її для себе, та не наражайте нас на спільну ненависть а себе самого на небезпеку і пониження: перед народом“.

„Ви радите, щоб всіх прогнати з краю хто не пристане на унію і так далше. Боже борони!

Наша вітчизна нехай не знає такого страшного беззаконня!"

При кінці листу пише канцлер:

„В наслідок всього того велить Вам Король в **Могиліві** печаті познимати і церкви повідчиняти. А коли Ви не зробите того, то я сам велю, на **рєсказ** Їго королівської милости, печаті познимати і церкви повіддавати. Жидам і Татарам не заборонено у королівських землях мати свої синагоги і мечеті, а Ви замикаєте церкви християнські!"

„Вже з усіх сторін йде чутка, що правовірні піддані задумали всяку звязь з нами зірвати, і всюди ходять слухи, що вони раднійше прийняли б підданство у невірних Туркив, як терпіти таке насилля совісті. Що до Полочан і других ворохобників, то може вони й справді такі, але Ви самі дали причину до тої ворохобні"."

Правдою торгують,
І Господа зневажають, —
Юдеї запрягають
В тяжкі ярма орють лихо,
Лихомъ засївають
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Шевченко „До мертвих і живих".

* * *

Ось подвиги єзуїтів на Україні в першій половині 17. віку, а про їх подвиги вь **наших** часах досить вказати на ті сотки тисячей українського народу в Галичині, котрих польські єзуїти силою від греко-католицького до римо-католицького обряду

перетягнули, щоб їх **спольщити**, або бодай в статистику як Поляків записати, і сьвітови брехню завдати!

Не можемо при тій нагоді промовчати і ті подвиги Єзуїтів в Галичині, про котрі проф. Др. **Пулюй** у своїх споминах про Куліша і Ганну Барвінок згадав. Там читаємо:

„Покійний віцемаршалок **Лавровський**, свого часу в правительства особа *gratis*, таї Полякам мила, розказував мені ще в 70-тих рокахъ, що „цілі стоси“ денунцияций на бідну Галицьку Русь рік в рік копичились у Відні. Тая підпольна робота доспівала як раз у 80-тих рокахъ на наших очах, і кінчилась оттакими польско-єзуїтськими подвигами, як передання Василянських монастирів Єзуїтам (1882), а потім знесення Василянської гимназії въ Бучачі (1883) і руської семінарії у Відні (1893), та будовання Польщі на Русі, як і тепер бачимо. Коли благородні, а за ними вже й неблагородні, Поляки стали миритись з Кулішом, і буцім то давали два міліони гульденів (певно що наші а не свої гроши) на освіту руського народа, появилась в польских газетах несподівано булля папи Лева XIII. Тим документом зволив сьв. Отець передати Єзуїтам новіціят Василянів в **Добромилі** з усіма приналежними добрами, 85.000 гуль. в цінних паперах, та 18.000 гуль. готового гроша. Сьв. Отець жадав ще від Василянів, щоб вони йшли слідом сьв. Йосафата-Кунцевича, колишнього гнобителя правовірної Русі, та може й не подумав про те, що з ласки Єзуїтів, яких 20 років пізніше опиняться в руках польских шляхтичів, а де

які потім і в жидів, Василяньські фільварки: **Висоцко, Бабянка, Задарів, Сокулець, Волсвин, Латня і Шаласин**, і то забезпечін, щоб полатати діраві шляхотські кишені“.

Таки то діла творили їзуїти на нашій землі за давних і за наших часів „на славу Божу“, як вони перед світом трублять! Тож не їзуїтам тай не їх ученикам Василяням, сліпо за ними йдучим бути проводирями українського народу на займищах науки, просвіти і культури. Ніколи!

А що до докорів за „египетську цибулю — за схизму“, то нехай чесна братія зверне свій поклик покаяння не до обдуреного бідного народу, а до шайки плачених російських агентів графа Бобринського і сьв. Синода, що закинули сіти московського православія в Галичині, щоб наш нарід піддурити, і дорогу для російського забору Галичини приготувити. Нехай братія зверне свій поклик і до тих польських дідичів, що парафії, не народовцям сьвященникам, а **москвофілам** давали, і тим способом „шизмі“ дорогу мостили, і українську культуру нищили. Той поклик їзуїтської братії належить також до тих можновладців, що про те дбали, щоб „Народний Дім“ у Львові в руках москвофілів остався, хоч тая багата інституція, по присуду права у всіх інстанціях, українському народови належить. Поклик має ще звернутись до таких польських можновладців, що вкупі із зрадниками Австрії, Дудикевичами, спільне діло робили, і москвофілів та плачених агентів Росії на послів до парламенту і соїму вибирати помагали, і при виборах нарід мордувати дозволяли.

А в кінці годило б ся до покаяння покликати і тих панів польських, що мільйони чужими руками запрацьованого добра в одну ніч в карти програвали, і своїми банками нарід безкарно обкрадали, тисячі мужицьких родин руйнуючи, та ще й тих людей, що сумління народу насилля робили, і під загрозою втрати запрацьованого хліба на латинський обряд перетягали, і таким способом **польщили**.

Ось велике поле для праці „братії во Христі“ для їх подвигів! Яка слава Божа, і яке велике добро для людей було б з такої християнської праці, як би їзуїти і їх ученики хоч половину — хоч десяту частину тих великих грішників до пошани „Божих законів“ навернули.

Але такого дива не буде на світі, і не може бути, бо „Місіонар“ і його братня падають ниць перед такими сильними світа, що нарід тиснуть. Сліпуючи не бачить братня, і не хоче бачити, правдивих винувників шизматичської пропаганди в Галичині, і має ще серце і чоло, ширити доноси на бідний і так вже оклеветаний і споневіраний нарід, лякати його карами Божими, та ще й казати: „**Таку долю ти собі внової заслужив!**“

Яка ж безсердечність у проповідників любови до ближнього, і яка безглузда мораль! Той Бог, про котрого наш нарід знає і вірує, що Він **справедливий**, мав би покарати за якусь „схизму“, не тих, що її ширили, не Прода Николу Николаєвича, і не Бобринського та російських єпископів з їх плаченими агентами — зрадниками нашого народу і Австрії: Бендасюками і Дудикевичами, та й не тих польських суддів, що зрадників у Ловові від

вини і карі увільнили, і не тих злуків, польських руссофілів що невинному народови Голгофту у Талергофі зготовили, а мавби покарати: митриполита Шентицького, католицьких священників і інтелігентів патріотів, що в російських тюрмах — **невно не за шизму** — опинились, і той нещасний нарід, що дома на кривавих руїнах, або на чужині в бараках тяжко горює, той нарід, що навіть не вміє сказати, яка різниця між „схизмою“ а католицькою вірою! І тая кара, тая страшна війна, має бути „вповні заслужена доля“! Де ж справедливість Божа? Опамятайтесь братня! — „Образ Божий багном не скверніте“!

По розумінню Єзуїтів покарав Бог війною наш нарід „за схизму“ се значить: вони звалили цілу віну за кров, що тепер мільони людей проливають, на плечі одного українського народу в Галичині. Тільки з його вини терпить муки половина світа!

Яка ціль такого божевільного обвинувачення, легко догадатись. Одні кинули на нарід неславу за „зраду Австрії“, щоб потім вивезти невинних людей до Талергофа, а другі кидають на него неславу за „схизму“, з думною, що свит вже й сам догадаєсь, що шизма все одно, що зрада Австрії! Що за огидне цькування!

На таке безглузде обвинувачення народа скажемо братії і Єзуїтам: Не страшний українській інтелігенції той ваш Бог, що за Бобринських і Гудимів половину світа лютою війною карає, як не страшний їй Jupiter tonans. Наша інтелігенція добре знає, що Бог, котрим цілий свит держиться, **любить правду**, і по справедливості поневолені

народи з неволі спасася, а катів їх карася. Не Бог покарав наш нарід і половину сьвіта війною, а російський ненаситний деспот-варвар завзявся, вкупі з другими ворогами, погромити Німеччину, розбити Австрію, знищити українську культуру в Галичині, та видерти душу цілому українському народови, щоб по тих окровавлених руїнах і пожарищах пробити собі дорогу на Балкан, до Константинополя і до Середземного моря, як вже пробив собі дорогу по руїнах України до Чорного моря. Але українська інтелігенція вірить сильно, що кров мільйонів не буде даром пролита, і що Бог допоможе оружним силам Австрії і Німеччини покорити кровожадного дикого варвара, та ще й може в изволити з московської неволі наш нарід, і то — без ласки и протекції Єзуїтів!

Та й нічого братії горіжитись своїм урочним монопольним правом на „славу Божу“ і на „пошановок Божих законів“. Про долю народів будуть рішати, не пусті місіонарські видання, а лицарські діла на полі битви. А такі діла докаже інтелігентна, оружна і мускульна сила **протестантського** народу німецького, перед котрим тепер і Єзуїтська братия бє поклони, і сила австрійських народів **кожної** і жидівської віри, та сила українського народу, з котрого тільки **чотири** мільйони визнають католицьку, а **трийцять** православну віру. Допомагають у тому великому ділі також сини музулманського сьвіта.

Оттому то, братия Єзуїти, не тільки сама мораль, честь і гуманність, але й здоровий розум політичний ніколи не дозволять українській інте-

лігенції і народови, пійти слідами вашого сьв. Йосафата-Кунцевича, котрий у своєму запаморо-ченню казав, що має право, відпавших увітів „**топити і стинати**“, а королівському польському правительству радив, „**всіх з краю прогнати, хто на унію не пристане**“. — Даремна ваша праця!

Дорого заплатила Польща за ті і подібні ради учеників і приятелів «зуїти **Скарги**. Та минули безповоротно ті ганебні часи, коли таких рад правителі народів слухали. Тепер вже і невчене око загляне в душу таким сліпим проводирам і опікунам. По ділах їх зрозуміють люди, хто вони тіі непрошені опікуни, і хто шанує Божі закони: **Чи ті ситенькі сьвятонші**, що хотіли б вічно держати нарід вь темряві, кидають на нарід неславу невірства і зрадництва, та подають йому каменя, коли він просить хліба, — **чи ті інтелігентні люди**, що, жиючи самі у бідоті, несуть всім просьвіту і дбають про добробут народа, стоять в обороні його проти здирства гнобителів, і несуть поміч і відраду в його горю і нещастю, та не лицемірять перед Богом і сьвітом пустими словами і завертаннем очей, а як лицарі на полі битви віддають життя своє за волю народа.

Так само й ви коли подаєте мовою незрозуміле слово, як зрозумієся гово-рене? На вітер бо говорити меге.

Тільки ж у церкві лучче мені пати-сів промовити розумінням моїм, щоб і

инших навчити, ніж десять тисяч слів
чужою мовою.

До Коринтян I, Гол. 14, 9 і 19.

Василіяняська братія нарікає в „Місіонарі“, що „в нас не могла розвинути ся католицька преса“. — Се правда, коли розуміти пресу Місіонара, і се єсть тільки доказом нездарности тих писак, що для тої преси писали і пишуть. Незаслужними докорами і плямованням інтелігенції, пуганням народа карами Божими за видумані гріхи, та рабським хиланням перед такими сильними світа, що нарід тиснуть, не знайде братія прихильности між народом! Доки у єзуїтській пресі буде стільки правди і людського серця, як у писанні Місіонара, доти останеть ся дім ваш пустий. З порожньої, хоч би по українськи поливаної миски не нагодуете голодного.

Критикуючи літературну **працю української інтелігенції** каже „Місіонар“, що не виїшла слава Божа з тої праці, и питає: „Чи почули ми в своїх читальнях за Бога і Его науку? А прецінь шукає слави Божої то перший обовязок християнина“. — А ми додаємо: не тільки християнина інтелігента і мужика, але в першій мірі кожного святищенника і — **монаха!**

А тепер нехай буде вільно і братию спитати: якою „релігійною“ літературою приїжджались народови Василіяни, що беруть собі право, докоряти інтелігенції за літературну працю? Наш нарід молиться тепер Богу **своєю рідною** мовою. Тою мовою проповідують по церквах слово Боже, та й

сам Місіонар пише, а як знаємо, і **чваниться** тою мовою. Хто ж були ті люди, що ділом доказали що и мужицька мова **достойна** мати місце, не тільки в школі, але й в **церкві**, що в розмові людини з Богом і в проповіді священика до народу перше місце належиться **народній мові**, а не мертвій, народови незрозумілій, церковниці? Хто ж поклав ті основи для живої „релігійної“ літератури? Чи були се Василіяни або священики? Ні, була се **світська інтелігенція**, що се діло зробила.

Першим таким робітником в Галичині був Ів. Пулюй. Він зготував **перший молитовник у рідній мові** і видав 1871-го року на свій кошт у Відні, хоч жив тоді в недостатках. Тоді висміювали москвофіли „хлопську мову“ в „Страхопуді“, а москвофільски крилошани, „святотюрці“, **Малиновський** і його братня, славлені „батьки Руси“, що також „шукали слави Божої“, **знищили** першу рукопис Пулюя „по каноническому праву“, як Малиновський в листі до ректора Ціпановського у Відні писав. А сталося те варварство **за дозволом** митрополита Носифа **Сембратовича**, великого святоша, що цілий, день Богу молився! Дозволив се митрополит, хоч обіцяв Пулюєви, що молитовник буде апробований, „коли не буде нічого проти католицької віри“. Не було там нічого такого, а знищено рукопис тільки тому, що молитовник був написаний **рідною мовою!**

Кілька років пізвійше передрукували молитовник Пулюя, навіть не просивши дозволу його, і побільшили священики о. **Слюсарчук** і митрополитів брат **Сильвестер Сембратович**, що опісля

був митрополитом і кардиналом. Слюсарчук ізвиняв той гріх за який і між крамарями карають, і успокоював Пулюю обіцянкою, „що о. Сембратович колись справі прислужитись може“.

А хто переложив сьв. Письмо на нашу мову, і журився та дбав десятки років про видання слова Божого? Може Василянська братня або католицькі та православні сьвященники? Також ні! Робили те спасенне діло знов негрошовиті угодинки Божі, сьвітськи „інтелігенти“ Куліш і Пулюй, а по смерті Куліша сам Пулюй. А восьму частину старого Завіта переложив український літерат Нечуй-Левицький в Київі.

Були ще українські інтелігенти, що переложили менші частини сьв. Письма: Др. **Александров**, приятель Пулюя, городський лікар в Харкові, переложив книгу **Йова** (досі не видрукований переклад), а **Морачевський**, російський українець православний, переложив чотири Євангелії ще перед перекладами Куліша і Пулюя. Той переклад спочивав десятки років погребаний в якійсь бібліотеці Петербургській і запроторений сьв. Синодом, аж добра доля пощастила інженерови **Бородаєви** случайно відкрити рукопись.

Морачевського переклад сьв. Маттея видрукований сьв. Синодом 1906-го року в Москві. Зробив сьв. Синод те видання **поневолі**, бувши загрожений заграничними виданнями перекладів Куліша і Пулюя. Бачивши як ті їх видання сьв. Письма, не зважаючи на царські укази і російську цензуру, знаходять собі дорогу між нарід на Україні, надумались православні сьвятоші пустити

слово Боже на Україну, і зробили своє видання, щоб хоч копійку спасти.

Кожна висока думка знаходить собі аж тоді простору дорогу між людьми, коли вона з їх інтересами зв'язється. Такий вже світ

Ось вам, Василянська братня, могутча „релігійна“ література української світської інтелігенції, католицької і православної! Література **жива і сильна**, проти якої безсилні і царські укази і сам **свв. Синод**! Се релігійна література, з котрою не ривнатись бездушній і мертвій писанині вашої преси. Останесь література ваша вже тому мертвою, що слова без добрих діл все мертві будуть. Та й не досить того, писати для народу його рідною мовою, ще треба щоб у писаннях була правда, і не було людської кривди!

Та може хоч допомогла братня **розширювати слово Боже** на нашій мові між народом? І про се ми вічого не знаємо. — Від 1871-го року до тепер розширювали свв. Письмо в Галичині і на Україні, в Європі, в Америці, а навіть в Мандшурії і Японії, з нагоди російсько-японської війни, між раненими вояками українцями, наші **світські „інтелігенти“**, деякі священники, а головню британське і заграничне Біблійне товариство, а не Василянська братня.

*

Коли мовами людськими говорю і ангельськими, любви ж не маю, то стався я як мідь звинича і бубен гудячий.

Коли маю пророцтво і знаю всі тайни, і маю все знання і коли маю всю віру, так щоб і гори переставляти, любови ж не маю, то я ніщо.

До Коринтян I. Гол. 13, 1-2.

А тепер, під лютий час війни, що ми бачимо? Якими добрими ділами прославилися Василіяни, ученики Єзуїтів?

Наш бідний нарід, що мусів життя своє перед мечем ворога спасати, опинився на чужині, на чужій ласці, без хліба і без хати, багатько з них навіть без одежі, босі і простоволосі. Тисячам збігців грозила голодова смерть. А ту ще й домашній подлий ворог і зрадник гадючим язиком брехні завдав народови смертельну рану, ославивши його перед цілим світом „зрадником Австрії“! Всі сусідні народи зжахнулись, заметушились! Вибухнула людська ненависть і погорда проти мнимих зрадників! . . .

У почалась нагінка на наших патріотів інтелігентів і мужиків вірних горожан Австрії. Постінаки польських руссофілів — можновладців хапали сотки таких людей, що закладали наші школи і інститути, організували січч і товариства, і ширили просвіту між народом. Таких чесних людей, що для добра свого народу і Австрії працювали та, не словами, а добрими ділами „Божи закони“ шанували, їх вивезено як злочинців, як зрадників Австрії, на Голгофту до Талергофа! Що за трагічна доля поневоленого народу, достойна пера Дантового, а не нашого!

Під таку тяжку хвилю треба було **надзвичайної енергії духа і праці**, щоб і сатану подлої брехві побороти, і засліплені очі світу розкрити, а разом і голодуючому і споневіраному народови поміч нести.

Василиянська братня каже до народа: „Приміром свого життя мали ми їм показати, що значить правдива католицька віра, як вона стоїть много вище від поверховної безсильної схизми“.

Гарне слово ваше, але воно сказане не тільки про нарід, а також про вас. Яким же „приміром свого життя“ показала братня світу, „що значить правдива католицька віра“? Погляньмо на діла ваші і на діла інтелігенції, що держить „провід у народі“. Кого бачили ми при роботі для народа, хто став народови до помочі у великому горю його?

Нігде і не чути і не видати хочби одного святоша Василиянина! Інтелігенція ж наша, а перше всіх ті люде, що „політику“ провадили і провадять, хоч самі в тяжкій скруті опинились, кинулись прожогом до праці, зорганізували нову українську і німецьку пресу та інші видавництва, побороти брехню ворогів, і показали світу цілу її подлість, зорганізували запомогові та інші комітети у Відні, в Празі і в других місцях для збігців, комітети для ранених вояків і для Січових стрільців, зорганізували і школи для молодіжи, несли, де треба, поміч бідним людам, подавали всім добру раду, і потішали їх, а робучим людам допомагали і допомагають знаходити заробітки.

Та не тільки такими ділами занялась наша інтелігенція. З великим жалем бачила вона, як

по шпиталях люди наші без сповіді, без заспокоєння свого сумління мерли, ті ранені жовніри, що за нас і за братію кров проливали, а, будучи ще між живими, тяжко відчували, що довелось їм бачити: польських, чешських, німецьких та інших священників і жидівських рабівів, а немож було дочекатись свого священника! Всі бо наші священники збігці кілька місяців сиділи без діла у Відні і нудили світом. Не було між ними проводу, хоч, скільки знаємо, перебував у Відні Станіславівський єпископ Хоминин.

Треба було зайнятись і **тим** гуманним ділом, що певно личилоб братії і священникам. І занялась ним сама наша інтелігенція. Милосердуючись над раненими вояками і збігцями, доложила вона свого старання, і, по **довших** заходах, удалось спровадити на місце священників. Для збігців в Празі призначено священника аж по Йорданських святках.

Горюючи на чужині, **затуживъ** наші **нарід** за **рідним** **словом**, за церквою, і благав о молитовники і календарі.

І про заспокоєння того бажання подбала і дбала наша інтелігенція та кілька священників. Проф. Др. Пулюй був **перший**, що з початку грудня м. р. зазивав в „Ділі“ світську інтелігенцію і священників, щоб піддержували духа народа, і не давали йому унівати і жертвував на тую ціль, для роздачі між народом, передложені ним „Псалми“; а жертвував він кожному, хто народови послужити хоче. Зголосилось до жертводавця, як знаємо, немало інтелігенції, а між нею і кілька священників, але **ні** один Василянин!

Проф. Пулюї вивдавав ще дозвіл міністерства війни у Відні і в Берліні, щоб вільно було розширювати Псалми, не тільки між нашими військом на полі битви, але і між полоненими російськими українцями в Австрії і в Німеччині. Тисячі екземплярів „Псалмів“ вислано як дарунки між збігців по бараках, між наших вояків і січових стрільців на поле битви, між ранених по шпиталях і між полонених російських Українців в Австрії і Німеччині.

Яке велике добро зробила наша інтелігенція народови, доказують численні листи і від тих, що о слово Боже та о молитовники благали, та й від тих, що за ті дарунки і за добре слово і потіху добрим людям і жертводавцєви дякували. Ті листи відрадна проява, вони бо ще доказують не тільки глибоку релігійність і моральність нашого народа, якої съвятоші не хочуть бачити, але і його **любов до рідної мови і до своєї землі**. Як знаємо, одержав проф. Пулюї ще подячні листи від міністерства війни, від Червоного Хреста і від съвященників, учителів та інших людей.

Щоби дозвალась єзуїтська братия, як прихильно відносять ся до тої праці і съвященники, наші патріоти, наведемо хоч один лист ц. і к. курата о. Мирослава Ріпецького, писаний до проф. Пулюя і видрукований в 14. ч. Діла.

Високоповажаний пане гофрат!

Сими днями одержав я сто примірників, Псалмів, висланих Біблійним товариством (по одержаню листа вислано о. куратови ще 200). В імені жовнірів 55. полку дякую за сей дар. Тепер підчас Ве-

ликодної сповіді роздаю Псалми між письменних жовнів. Жовніри 55-го полку походять з найсвідомішших наших повітів: Бережани, Рогатин, Підгайці. Серед тяжких трудів війни треба нашим жовнірам потіхи розради. „Псалми“ Давидові певно неодному з них, підчас побуту в стрілецьких ровах і декунках додадуть сили і витривалости, перебути сей лютий час війни, для добра нашої держави і нещасної вітчизни.

Остаю з правдивим поважанем о. М. Р.

Коли ми так широко написали про добрі діла інтелігенції нашої то зробили се не тому, щоб величати її перед світом за ті діла, а тому, що ми примушені боронитись проти поганої обмови і нападів єзуйтської братії. Противно, всі ми тяжко відчуваємо безсильність нашу, щоб у теперішній лютий час допомогти всім людям, що помочи потребують. Ми ще відчуваємо, що вся наша поміч і всі добрі діла наші, до котрих нас сама **вдячність** **обов'язує**, зовсім **никнуть** проти тих жертв, що їх сини нашого народу і інших народів на полі битв за нас принести мусять. Як же можна рівнати інші діла з жертвами людської крові і життя людського?

А тепер питаємо, які добрі діла творила Василянська братія у сей „лютий час війни для добра нашої держави і нещасної вітчизни!“ Яку потіху-розраду подає братія жовнірам, висилаючи їм свого „Місіопара“? Чи додасть Місіонар жовнірам „сили і витривалости, перебути сей лютий час війни“? Сьміємо, не тільки сумніватись, але й отверто сказати: **Не додасть але й — не уйме!** З огни-

дою відвернуть ся вони від безсердечного „Місіонара“ і від такої „релігійної“ преси, що свій нарід у найбільшому його горю перед світом плямує!

Сьміємо ще й про інші діла спитати братию. Чи заходить і заходила вона до збігців у бараках, до ранених у шпиталях, чи заглянула до Талергофа, і бачила на кладовищі нечислені українські могили? Думаємо, що ні! Ато здеревніла б рука, і зломиле б ся перо в руці того, хто, все те горе бачивши, посьмів би так безсоромно хулити проти свого народа і проти Божого милосердя!

Ще питаємо, кому і чим братия до помочи стала? Кого зодягла, накормила і потішила? Про все те ніхто віде не чував, про се і сам Місіонар нічого не написав, а замість вбогим і голодним милостиню давати, та других до діл любви заохочувати, він ще сам просить о вдовину ленту „на виданє Місіонара“!

А про „релігійну“ літературу свою подала братия в Місіонарі за місяць лютий с. р. до загального відома, що „крім Місіонара“ братия „жадних книжок та календарів не має“, та що молитовник друкує ся, і за „кілька тижнів“ можна буде його дістати, розуміє ся, не даром, а за гроші, як се в 4-му ч. Місіонара оповіщено.

Та на що Василянськії братії часу і сил не стало, на те спромоглись німецькі гешефтьарі Вінтербергські, і вже давно розпродують молитовники між руським народом за помочєю таких наших сьвященників.

Так стоїть справа з „релігійною“ літературою і пресою Василянської братії. Чотири числа Місіонара і обіцянка, що „за кілька тижнів“ над-

рукований молитовник буде, от і ціле „релігійне“ видавництво братії за сім місяців воєнного часу і релігійної голодівки народа!

За такими ділами і подвигами вже зовсім не годилоб ся братії високо нестись та ще докоряти інтелігенції за її політику і просвітну працю для народа. **Таж тою політикою і працею стоїть і на-рід і його церква.** Рабським хлявням сьвятошів перед тими сильними сьвіта, що нарід тиснуть, та без праці інтелігенції, мігби нарід тільки дочека-тись, що можновладці і їх дорадники, що віддали Василянську братію єзуїтам в опіку, ще виддали б і церкви жидам в аренду, як се вже було у славній Польщі за часів сьв. Йосафата-Кунцевича! Про ті ганебні часи ще тепер співаеть наш нарід на Великдень в гаївці: „Іде, іде Зельман, іде іде його брат“, згадуючи про того „жида-рандара“, що за квіток ключі до церкви давав, коли треба було службу Божу відправити, або литину охрестити.

Місіонар докоряє народови словами: „Не було в нас щирого поважання для Божих законів, правди-вого внутрішнього життя християнського, одушив-лення для Божої справи і т. д.“

Се загальні фрази, а ми не хочемо відповідати загальними словами. То ж подивім ся на ті до-кори з вікна буденного життя людського.

Ми не хочемо ідеалізувати наш нарід. Берім його таким, який він єсть. Є між ним всякі люди. Є праведні і грішники, а навіть великі грішники. Але коли придивимося близше до тих гріхів, то мусимо по справедливості признати, що є люди можновладці, що для своєї користи ті гріхи наро-

дови накинули, і накидують, його до гріхів при-
неволюють, і в тій неволі держать, тай не допу-
скають світла, щоб нарід не бачив і не дізнався,
як позбутись лиха.

Возьмім тільки один гріх, **питомий** українському
народови: його **пиянство**, той великий гріх, що
нищить його морально, фізично і економічно.

Кому те пиянство потрібне, кому з него **ко-
ристь?** Чи не шляхтичам-панам, власникам го-
ральнь, і не тисячам панським рандарам, жидам-
коршмарам, що нарід розпивають, обдирають і
деморалізують? Хиба не було таких випадків за
наших часів, що навіть арештом карано наших
св'ященників-патріотів, за те тільки, що вони
проповідями своїми здержували нарід від пиятики?
Чи не чувала братія, і не знає нічого про ті
страшні трагедії в родинах мужиків наших, що
в панських коршмах свою честь, своє сумління,
свій розум і долю дітей своїх пропивали? Як
думає братія, чи не вийшла б велика „слава
Божа“ з такої праці, як би Місіонар, не про ви-
думану вину за „египетську цибулю“, а про коршми
панські, ті соромні пам'ятки польської культури, і
про ті трагедії пиянствующого народу писав, і
розумну науку йому подавав? Як би так сталось
та удалось, хоч те одно коршмарське горло люд-
ських гріхів затамувати і засипати, як би пияки,
замість в пансько-жидівських коршмах у без-
тямі куняти, та своє здоров'я: нищити, на своєму госпо-
дарстві працювати, та про дітей своїх і про своє
добро дбали, то річ певна, що тоді було б між
народом більше „внутрішнього життя християн-

ського і одушевлення до Божої справи“. Якого бо одушевлення можна надіятись від п'яниці? Він одушевляється тільки до коршми, більш ні до чого!

Се знає добре наша інтелігенція. Оттому вона і завязала товариство **антиального**, і не пустими фразами про „внутрішнє житє: християнське“, а **ділом** доказує: вона, як треба інтелігентови і мужикови жити. Чи не годило б ся і братні помагати інтелігенції у тому благородному ділі, та ще й показати „приміром свого житя, що значить правдива католицька віра“? . . . Але такої помочі Василянської братні ми досі не бачимо, і не маємо надії бачити, бо се було би проти інтересів шляхтичів, власників алькогольного промислу.

Місіонар ще докорє, що „люди громадно брали участь в почаївським паломництві і продавали як Юда Христа“, таї долає многозначно: „а за другі річі і не говорім“!

На те відповідаємо єзуїтськім братні: Не наша інтелігенція висилала людей до Почаєва або до других місць на „відпусти“, таї не сам нарід йшов туди, а піддурювали і заманювали його туди сьвященники мослвофіли, пупілі дідичів польских, та всякі плачені російські агенти Дудикевичі і Гудими, з котрими польські можновладці, протектори **вапи**, спільне діло робили. Таї не ті духом вбогі люди „продавали як Юда Христа“, напротив продавали його в Почаєві православні сьвятоші так само, як в Ченстохові продавали католицькі сьвятоші Мацохи, де і Матір Божу обікрали. Темний нарід, у добрії вірі в Христа, шукав тільки „спасення душі“, і платив срібняками тим, що

Христа продавали. „А за другі річі“ Мацохів католицьких і православних „і не говорім“!

Переглянувши незабуті діла єзуїтів і їх учеників Василянців, питаємо тепер всю братию: З яким сумлінням, і з яким чолом сьміє вона перед сьвітом кидати в лице українській інтелігенції і тим людям, що „у народі провід держали“, — таї ще держать, — такими докорами, як „невірство і непошановок Божих законів“? Як сьміє братия ще й кидати на той, горем прибитий нарід неславу за „схизму“, котрої головними винувниками є плачені агенти, що нарід зводять і обдурують, і тії можновладці, ваші протектори, що нарід тиснуть? З яким голом сьміє братия кликати весь католицький український нарід до покаяння? Не народи, а Гудимам і їх московським та польським протекторам, сьвідомим винувникам пропаганди православія і самодержавія в Галичині, таї вам, братия, треба каятись за великі гріхи!

Посинте голови ваші попелом щирого покаяння, і читайте книгу пророка Ісаїї, котра і про вас, і про рівних вам, написана:

„Яким правом тисните ви люд мій і топчите вбогих? говорить Господь, Господь сил небесних“. (Гол. 3, 15).

„Навчітесь, чинити добро, шукайте правди, ратуйте придавленого, обороняйте сироту, заступайте вдову“. (Гол. 1, 17).

І зрозумієте правду, і правда визво-
лить вас.

Іоанн, гол. 8, 32.

На кінець ще кілька слів про те, як українська інтелігенція **релігію** розуміє.

Наша інтелігенція робить різницю між релігією і **політикою** релігії.

По її розумінню єсть тільки одна християнська **релігія**, як тільки один Христос, і одна велика заповідь Його любови до ближнього. Але, у відношенню до українського народу, є два **головні напрямки політики** релігії християнської, якою користують ся такі сильні євїта, що зневажають велику заповідь, і завдають тяжку неволю народови, щоб користуватись його працею і добром: **політика православія** з єв. Синодом і з його єпископами, та **політика католицизму** з єзуїтами і єпископами.

Православна політика релігії, що стоїть на службі російського самодержавія, сховала ключі розуміння перед українським народом, і силкує ся видерти йому душу, і **знищити** його.

А **католицько-єзуїтська політика** релігії, що стоїть на услугах польських можновладців, хотіла б держати український нарід у вічній темряві і в бідоті, тягне його в утробу нажерливого польського кита, і хотіла б **спольщити** його.

Одна і друга політика релігії копає могилу для нашого народу. Се добре знає українська інтелігенція, і тому вона дбає і дбати ме, щоби про се і нарід знав, і зрозумів різницю між **релігією**

Христа і попівською заборчою політшкою релігії.

Українська інтелігенція бажає і дбає, щоб церква була, не торговинею для запродавців московского замодержавія і польської шляхти, а домом Божим, де сьвященник проповідує, не брехт^{ство}, а правду, і не робить сумлінням людей насилля. В церкві має сьвященник проповідувати Христову заповідь любови до ближнього, братню любов і терпимість віри, а не таку ненависть, яку виявив Місіонар „египетскою цибулею“. Не стерпить інтелігенція ні лайки католицьких, ні православних попів, виміреної проти одної або другої частини українського народу, і не дозволить сіяти релігійної ворожнечі між народом.

Простуючи до тої високої цілі, буде інтелігенція наша дбати, щоб здобути для громад патронатське право, котрого досі надуживали польські пани і можновладці для насаджування москвофільства і для знищення української культури в Галичині. Громада дає прожиток сьвященникові, тому має ^{бачи} громаді, а не польським панам, служити, а громада має право, вибрати собі такого сьвященника, якого їй для релігійної служби, а не панам для їх політичних цілей, треба. Патронат польських панів, се останки ганебних Зельманівських часів колишньої Польщі, се тяжка неволя, з котрої треба чим скорше визволити церкву в Галичині. Так само мусить інтелігенція і на російській Україні повернути давню автономію церкви, і здобути громадське право свобідного вибору сьвященників, а церкві право вибору своїх митрополитів. Тоді

буде і православний піп, не „поліцайом само-державія“ або иншого правління, а добрим учителем народа.

Се висока ціль української нації про futuro, діло не легке, але можливе, а може звершити його, не духовенство, а інтелігенція, котрій і наші святихники патріоти певно допоможуть.

Найна інтелігенція буде і про те пильно дбати, щоб одна і друга політика, католицька і православна, не **випорожнювала українських кишень**, і таким способом не гатила тих жерел і річок, без яких неможливі добробут, просвіта і культура народа. Сила економічна значила завсіди багачко, без неї духовна сила те, — що дуна без тіла.

Нехай же Бог дає добру долю і **чотиром** мільонам католицьким, і **трийцяти** мільонам православним нашого народа, і нехай береже увесь український нарід від таких святиців католицьких і православних, що топчуть заповідь любови до ближнього та хочуть і „славу Божу“ і „пошановок Божих законів“ в монополь свій взяти.

Заступи Боже нарід український ще й від таких опікунів, що сумління людей насилля робили, і правителям народів радили: всіх людей топити і стинати, що, не до греко-католицької, а до греко-православної церкви Богу молитись ходили! Бороши Боже нарід християнський від таких приятелів, від московського ворога-варвара він вже сам буде боронитись.

Набувати
можна
у
Карла Кроля
Berlin S. 14.